

İç Hastalıkları Alanında Çalışan Hemşirelerin Sağlıkla İlgili Bilgiye Ulaşmada İnternet Kullanımına İlişkin Görüş ve Uygulamaları

Views and Practices of Nurses Working at Internal Medicine Wards About Using Internet to Access Health Related Information

Arzu AKMAN YILMAZ¹, Nur İZGÜ², Sultan KAV³, Nalan ÖZHAN ELBAŞ⁴

ÖZET

Çalışmanın amacı iç hastalıkları alanında çalışan hemşirelerin sağlıkla ilgili bilgiye ulaşmada internet kullanımına ilişkin görüş ve uygulamalarını belirlemektir. Tanımlayıcı tipteki bu çalışmaya Ankara'daki bir üniversite hastanesinin iç hastalıkları kliniklerinde çalışan 71 hemşire katılmıştır. Veriler literatürden yararlanılarak araştırmacılar tarafından oluşturulan soru formu kullanılarak toplanmıştır. Hemşireler sağlık veya mesleği ile ilgili bilgi almak için sıklıkla kitapları (%20,9) ve resmi kurumların internet sayfalarını (%20,9) tercih etmektedirler. Katılımcıların %83,1'i çevrimiçi veri tabanlarında arama yapabilmekte, %30,6'sı site uzantısına bakarak bilgilerin doğruluğunu kontrol etmektedir. Katılımcıların %28,2'si hastaların sağlıkla ilgili bilgi edinmek için interneti kullanma durumlarını değerlendirmekte ve %11,3'ü hastalara bilgi edinmeleri için bir internet sayfası önermektedir. Hemşirelerin %71,4'ü internetten edindiği bilgiyi paylaşan hastalarla/yakınlarıyla paylaşmaktadırlar. Bu durumda bilgiyi nereden öğrendiğini sorgulayarak bilgi kaynağının güvenilirliğini kontrol etmekte (%16,9) ve iletilen bilginin doğruluğunu araştırmaktadırlar (%14,1). Araştırmada hemşirelerin yaş, cinsiyet, çalışılan klinik, çalışma süresi, internet kullanma becerisi ile kendisinin ve kronik hastalığı olan hastaların sağlıkla ilgili bilgiye ulaşmada internet kullanımına ilişkin bazı görüş ve deneyimleri arasında istatistiksel olarak önemli fark bulunmuştur. Kronik hastalığı olan bireylere bakım veren hemşireler internetteki bilgi çeşitliliği içinde doğru bilgiye ulaşmaları için hastaları desteklemeli, çevrimiçi veri tabanlarında arama yapabilmeli ve edindikleri bilgilerin güvenilirliğini sorgulayabilmelidirler.

Anahtar Kelimeler: Kronik Hastalık, Hemşirelik, Bilgiye Ulaşma, İnternet

ABSTRACT

Aim of the study is to determine views and practices of nurses working at internal medicine wards about using internet to access health related information. Seventy-one nurses who work at internal medicine clinics at a university hospital in Ankara participated to this descriptive study. Data was collected using a questionnaire developed by researchers based on the literature. Nurses frequently preferred books (20.9%) and web pages of formal institutions (20.9%) to get information about health and the profession, 83.1% would be able to search in online databases, 30.6% checked the accuracy of the information by looking at the website extensions. 28.2% of the participants evaluated the status of patients had used internet to obtain health related information and 11.3% suggested to patients any web page in order to get information. 71.4% of the nurses indicated that were faced with patients/relatives sharing the acquired information on the internet. In this case, they checked by querying the source of the information is reliability (16.9%) and had investigated the accuracy of the information transmitted (14.1%). Between age, gender, type of clinic, duration of experience, internet usage skill and some views or practices of the nurses for herself / himself and patients with chronic diseases about using internet to access health related information had found statistically significant. Nurses who care for patients with chronic diseases should support them to access accurate information in a variety of information on the internet, be able to search in online databases and query the reliability of the information acquired.

Keywords: Chronic Disease, Nursing, Access to information, Internet

*Bu çalışma hasta ve yakınlarına ilişkin bulguları da içerecek şekilde 14. Ulusal İç Hastalıkları Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

¹Yrd. Doç. Dr. Abant İzzet Baysal Üniversitesi

²Ar. Gör. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi

³Prof. Dr. Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

⁴Prof. Dr. Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

GİRİŞ VE AMAÇ

İnternet, güçlü bir iletişim ve bilgi kaynağı olarak tüm dünyada yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Türkiye Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması'na göre; ülkemizde hanelerin %76,3'ünde internet ağının bulunduğu belirlenmiş, sağlıkla ilgili bilgi almak için internet kullanma sıklığı (%65,5), sosyal medya kullanımı (%82,4) ve haber, gazete okuma amaçlı internet kullanımından (%69,5) sonra üçüncü sırada yer almıştır.¹ Amerika'da yürütülen bir anket çalışmasında da benzer şekilde katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (%56) sağlıkla ilgili bilgi almak amacıyla interneti kullandıkları rapor edilmiştir.²

Kronik hastalığı olan bireyler, yoğun ve sürekli tedavi süreci, hastaneye tekrarlı yatışlar, günlük yaşam aktivitelerini gerçekleştirilmede karşılaşılan güçlükler nedeniyle hastalık ve tedavileri ile ilgili daha sık bilgiye ihtiyaç duyabilir ve internette bilgi arayışı içerisinde olabilirler. Kronik hastalığı olan farklı gruplarla yapılan araştırmalarda, hastaların %24-%75,7 gibi değişen oranlarda internet kaynaklarına başvurdukları belirtilmiştir.³⁻⁸ Kronik hastalığı olan bireyler arasında internet kullanımının artması bilgiye ulaşmayı kolaylaştırır da internetteki bilgi çeşitliliği içinde sağlıkla ilgili doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmak oldukça zor olabilmektedir. Bu nedenle internette hastalığı ya da tedavisine yönelik bilgi arayan ve ulaştığı bilgilerin güvenilirliğini değerlendirmeyen hastalar edindikleri eksik ya da yanlış bilgiler doğrultusunda tedavi ve yaşam kalitelerini olumsuz etkileyebilecek yanlış uygulamalar yapma riski ile karşı karşıya kalabilirler.⁹

Kronik hastalığı olan bireylerin internet kullanım oranının artması ve güvenilir

bilgiye ulaşmanın zor olması nedeniyle iç hastalıkları alanında çalışan hemşirelerin internetteki bilgilere yönelik hastaları bilgilendirme, hastaların bu bilgilerle ilgili sordukları soruları cevaplama, hastalar için

güvenilir internet kaynakları oluşturma ve onları kaliteli ve güvenilir internet kaynaklarına yönlendirme sorumlulukları ortaya çıkmıştır.¹⁰⁻¹² Ancak araştırma sonuçları hemşirelerin çoğunlukla hastaların sağlıkla ilgili internet bilgisini değerlendirmediklerini, hasta ve yakınlarını bu konuda bilgilendirme oranlarının düşük olduğunu göstermektedir.^{11, 12}

İnternet ortamında sağlıkla ilgili bilgilerin yer aldığı siteler hasta eğitimi için kullanılabilirliği gibi yanlış algılamalar için de risk oluşturabilirler. Kronik hastalık yönetiminde hasta ve yakınlarının gereksinim duyacağı bilgilerin sunumunda hemşirelerin bu risklerin farkında olması, hastaların ve yakınlarının internet kaynaklarını, inceleyip incelemediklerini ve ulaşılan kaynakların güvenilirliğini değerlendirmeleri, güvenilir ve güncel kaynakları bilerek hasta ve yakınlarını bu kaynaklara yönlendirmeleri gerekmektedir. Literatürde genel olarak hemşirelerin, öğrencilerin ve diğer sağlık çalışanlarının bilgi arama davranışları, sağlık bilgisi edinmek için interneti kullanma özellikleriyle ilgili çalışmalar bulunmakta olup spesifik olarak genellikle kronik hastalığı olan hastalara bakım veren iç hastalıkları alanında çalışan hemşirelerin bu konuya ilişkin görüş ve uygulamalarının değerlendirildiği kapsamlı bir araştırmaya ulaşılamamıştır.¹⁰⁻¹⁹ Bu nedenle bu araştırma; iç hastalıkları alanında çalışan hemşirelerin sağlıkla ilgili bilgiye ulaşmada internet kullanımına ilişkin görüş ve uygulamalarını belirlemek amacıyla planlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Tanımlayıcı nitelikte olan bu araştırma Ankara il sınırları içindeki bir üniversite hastanesinin iç hastalıkları kliniklerinde (dahiliye servisi, nöroloji servisi, hematoloji-onkoloji servisi, dahiliye yoğun bakım ünitesi, kardiyoloji yoğun bakım ünitesi, hemodiyaliz ünitesi) ve polikliniklerinde (dermatoloji, endokrinoloji, gastroenteroloji, göğüs hastalıkları, hematoloji, kardiyoloji, nefroloji, nöroloji, tıbbi onkoloji, dahiliye poliklinikleri) yürütülmüştür.

Araştırmanın yürütüldüğü hastanenin iç hastalıkları kliniklerinde ve polikliniklerinde en az 2 aydır çalışmakta olan hemşireler araştırmanın evrenini oluşturmuştur.

Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde tam sayım yöntemi kullanılmış ve evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiştir. Araştırmada, evrenin tamamına ulaşılarak 71 hemşire araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırma verileri literatürden yararlanılarak araştırmacılar tarafından oluşturulan soru formu ile toplanmıştır.^{11-13,20-23} Hemşirelere yönelik oluşturulan soru formunda hemşirelerin tanıtıcı özellikleri, interneti kullanma becerileri ve bakımda internet kullanımına ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik 31 soru yer almıştır.

Araştırmada kullanılacak soru formunun anlaşılabilirliğini değerlendirmek amacıyla örnekleme dahil edilmeyen dahiliye-cerrahi kliniğinde görev yapan 5 hemşireye ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama sonrasında soru formunun iç geçerliliği için iki uzman görüşü alınmış ve gerekli

değişiklikler yapılarak forma son hali verilmiştir.

Veri toplama formu dağıtılmadan önce her bir hemşireye çalışmanın amacı, çalışmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu, form üzerine isim yazılmayacağı, çalışmadan elde edilen verilerin soru formuna verilen toplam cevaplar üzerinden analiz edileceği ve gizliliğinin korunacağı açıklanmıştır. Hemşireler tarafından doldurulan formlar bir hafta içerisinde geri alınmıştır.

Hemşirelerin sağlık/mesleği ve hastaların hastalık/tedavileri ile ilgili bilgi almada internet kullanımına ilişkin deneyimleri araştırmanın bağımlı değişkenlerini; tanıtıcı özellikleri ve bilgisayar/internet kullanımına ilişkin özellikleri ise bağımsız değişkenlerini oluşturmuştur. Araştırmadan elde edilen veriler IBM SPSS 15.0 paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Tanımlayıcı istatistik hesaplamalarında sayısal veriler için ortalama, standart sapma; kategorik veriler için ise sayı ve yüzde hesaplamaları kullanılmıştır. İncelenen değişkenlerde gözlenen ve beklenen frekanslar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı ki-kare testi ile değerlendirilmiştir. İstatistiksel anlamlılık değeri $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın etik açıdan uygunluğunun değerlendirilmesi amacıyla Başkent Üniversitesi Tıp ve Sağlık Bilimleri Araştırma ve Etik Kurulundan onay alınmıştır (proje no: KA12/181; tarih: 01.08.2012). Ayrıca araştırmanın yürütülebilmesi için çalışmanın yapıldığı kurumdan resmi izin, araştırmaya katılan hemşirelerden ise sözlü onam alınmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmaya katılan hemşirelerin yaş ortalaması 26,9±5,1 (min-maks:18-37) olup çoğunluğunu kadın (%88,7) ve lisans/lisansüstü (%74,6) mezunu hemşireler oluşturmuştur. Hemşirelerin mesleki deneyim sürelerinin ortalama 4,9±5,5 (min-maks: 0,1-17) yıl olduğu belirlenmiş, %32,4'ünün iç hastalıkları servislerinde görev yaptığı bulunmuştur (Tablo 1).

Araştırmaya katılan hemşirelerin %64,8'i bilgisayar/internet kullanımına yönelik eğitim aldığı, bilgisayar/internet kullanımına ilişkin bilgiyi sıklıkla hemşirelik eğitimi sırasında (%29,8) ve kardeş vb. yakınlardan (%44,2) öğrendiklerini belirtmiştir. Hemşirelerin büyük bir çoğunluğu evinde/çalıştığı bölümde bilgisayar (%94,4; %97,2) ve internet bağlantısı (%94,0; %97,1) olduğunu, tamamı internet kullandığını ve %71,8'si iyi/çok iyi derecede internet kullanabildiğini ifade etmiştir. Hemşirelerin interneti kullanım amaçları sorgulandığında sıklıkla kişisel / eğlence / boş zaman aktivitelerini gerçekleştirme (%45,5) ve mesleki gelişim (%42,1) amacıyla kullandıkları belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 1. Hemşirelerin Tanıtıcı Özellikleri

	Sayı	%
Cinsiyet		
Erkek	8	11,3
Kadın	63	88,7
Eğitim durumu		
Lise / Ön lisans	18	25,4
Lisans / Lisansüstü	53	74,6
Medeni durum		
Evli	23	32,4
Bekar	48	67,6
Çocuk sahibi olma durumu		
Evet	15	65,2
Hayır	8	34,8
Çalışılan bölüm		
Poliklinik	12	16,9
Klinik	23	32,4
Yoğun Bakım Ünitesi	14	19,7
Hemodiyaliz Ünitesi	22	31,0

Tablo 3'de hemşirelerin sağlık ile ilgili bilgi almak için internet kullanımına ilişkin özelliklerine yer verilmiştir. Buna göre hemşirelerin sağlık ile ilgili bilgi almak için sıklıkla kitapları (%20,9), resmi kurumların internet sayfalarını (%20,9), yönetici hemşireleri (%14,0), çevrimiçi veri tabanlarını (%14,0), iş arkadaşlarını (%13,2) ve resmi olmayan kurumların internet sayfalarını (%11,5) tercih ettikleri belirlenmiştir. Hemşirelerin çoğunluğunun (%83,1) çevrimiçi veri tabanlarında arama yapmayı bildiği ve sıklıkla Google, Yandex, Yahoo vb. arama motorları (%52,1) ile Pubmed (%16,4) ve Ulakbim (%11,4) veri tabanlarını kullandıkları bulunmuştur.

Çalışmaya katılan hemşirelerin yarısından fazlası (%56,3) internette araştırma yapmaya yönelik engellerle karşılaştığını belirtmiştir. Yeterli zamanının olmaması (%55,9) ve yeterli sayıda bilgisayar olmaması (%30,9) hemşirelerin internet kullanımına yönelik en sık karşılaştıkları engelleri oluşturmuştur. Hemşirelerin %66,2'si internetteki sağlıkla ilgili bilgilerin kısmen güvenilir olduğunu düşündüklerini ve %30,6'sı bilgilerin doğruluğunu site uzantılarının ".edu" ya da ".gov" olmasına dikkat ederek kontrol ettiklerini belirtmişlerdir (Tablo 3).

Tablo 2. Hemşirelerin Bilgisayar/İnternet Kullanımına İlişkin Özellikleri

	Sayı	%
Bilgisayar/İnternet Kullanımına Yönelik Eğitim Alma		
Evet	46	64,8
Hayır	25	35,2
Eğitim Alınan Yer*		
Hemşirelik eğitimi	31	29,8
İlköğretim/lise eğitimi	18	17,3
Bilgisayar kursu	8	7,7
Hizmet içi eğitim	1	1,0
Diğer (Kardeş vb. yakınlar)	46	44,2
Evinde Bilgisayar olması		
Evet	67	94,4
Hayır	4	5,6
Evinde İnternet Bağlantısı Olması		
Evet	63	94,0
Hayır	4	6,0
Çalışılan Bölümde Bilgisayar Bulunması		
Evet	69	97,2
Hayır	2	2,8
Çalışılan Bölümde İnternet Bağlantısı olması		
Evet	67	97,1
Hayır	2	2,9
İnternet Kullanması		
Evet	71	100
İnternet Kullanma Becerisi		
Zayıf/Orta	20	28,2
İyi/Çok İyi	51	71,8
İnterneti Kullanma amacı*		
Kişisel / eğlence / boş zaman aktivitelerini gerçekleştirme**	219	45,5
Mesleki gelişim***	203	42,1
Resmi uygulamaları gerçekleştirme****	60	12,4

* Birden fazla cevap verilmiş olup yüzdeler toplam cevap sayısı üzerinden alınmıştır.

**Sosyal paylaşım sitelerine girmek, oyun oynamak, alışveriş yapmak, mail okumak

***Klinikte bilmediği bir konuyu öğrenmek, hasta eğitimi için kaynak taramak, meslekteki güncel gelişmeleri takip etmek, kanıta dayalı uygulamaları incelemek

****E- devlet ve bankacılık işlemleri

Tablo 3. Hemşirelerin Sağlık İle İlgili Bilgi Almak İçin İnternet Kullanımına İlişkin Özellikleri (n=71)

Sağlık İle İlgili Bilgi Almak İçin İnternet Kullanımına İlişkin Özellikler	Sayı	%	
Sağlık ile ilgili bilgi almak için tercih edilen kaynaklar*	Kitaplar	49	20,9
	Resmi kurumların internet sayfaları	49	20,9
	Yönetici hemşireler	33	14,0
	Çevrimiçi veri tabanları	33	14,0
	İş arkadaşları	31	13,2
	Resmi olmayan kurumların internet sayfaları	27	11,5
	Basılı dergiler	13	5,53
Çevrimiçi veri tabanlarında arama yapmayı bilme durumu	Evet	59	83,1
	Hayır	12	16,9
Sağlık ile ilgili bilgi almak için kullanılan veri tabanları/arama motorları*	Google, Yandex, Yahoo vb. arama motorları	73	52,1
	Pubmed	23	16,4
	Ulakbim	16	11,4
	Science Direct	11	7,9
	Ovid	9	6,4
	Ebscohost	4	2,9
	Diğer (Google akademik, YÖK tez merkezi, Blackwell Publishing)	4	2,9
Sağlık ile ilgili bilgi almaya yönelik engel varlığı	Var	40	56,3
	Yok	31	43,7
Sağlık ile ilgili bilgi almaya yönelik engeller*	İnternette araştırma yapmak için yeterli zamanının olmaması	38	55,9
	Yeterli sayıda bilgisayar olmaması	21	30,9
	Kullanım sınırlılığının olması	3	4,4
	Bilimsel veri tabanlarında tarama yapma konusunda yeterli bilgi sahibi olmama	3	4,4
	İnternetteki bilgilerin güvenilirliğinden şüphe duyma	3	4,4
İnternetteki sağlıkla ilgili bilgilerin güvenilir olduğunu düşünme	Evet	21	29,6
	Kısmen	47	66,2
	Hayır	3	4,2
İnternetteki sağlık ile ilgili bilgilerin doğruluğunu kontrol etme şekli*	Site uzantılarının “.edu” ya da “.gov” olmasına dikkat etme	44	30,6
	Güncel olanları tercih etme	29	20,1
	Yayınlara basıldığı derginin adını ve yazarlarını kontrol etme	28	19,4
	Aynı konudaki diğer kaynaklarla karşılaştırma	27	18,8
	Ekip üyeleriyle paylaşarak görüşlerini alma	16	11,1

* Birden fazla cevap verilmiş olup yüzdeler toplam cevap sayısı üzerinden alınmıştır.

Tabloda gösterilmemekle birlikte çalışmaya katılan hemşirelerin internetten edinilen bilgilerin hasta bakımına etkileri ile ilgili görüşleri de incelenmiştir. Hemşireler internet kullanımının bakım kalitesini artırma (%19,1) ve bakımla ilgili bilgileri güncelleme/yenilikleri takip etme (%19,1) konusunda olumlu etkileri olacağını ifade etmişlerdir.

Tablo 4’de hemşirelerin hastaların sağlık ile ilgili bilgi edinmek için interneti kullanmalarına ilişkin deneyimleri incelenmiştir. Çalışmaya katılan hemşirelerin %28,2’si bakım verdiği hastaların sağlık ile ilgili bilgi edinmek için interneti kullanma durumlarını değerlendirdiğini ve %11,3’ü hastalara konu ile ilgili daha geniş bilgi edinmeleri için bir internet kaynağı önerdiğini belirtmiştir.

Tablo 4. Hemşirelerin Hastaların Sağlık İle İlgili Bilgi Edinmek İçin İnterneti Kullanmalarına İlişkin Deneyimleri

	Sayı	%
Hastaların hastalık/tedavileri ile ilgili bilgi edinmek için interneti kullanma durumlarını değerlendirme		
Evet	20	28,2
Hayır	51	71,8
Hastalara hastalık/tedavileri ile ilgili daha geniş bilgi edinmeleri için herhangi bir internet kaynağı önerme		
Evet	8	11,3
Hayır	63	88,7
İnternette herhangi bir konuda edindiği bilgiyi paylaşan hastalarla veya yakınlarıyla karşılaşma		
Evet	50	71,4
Hayır	20	28,6
Hastalığı ya da tedavisi ile ilgili internette edindiği bilgiyi paylaşan hastaya/yakınlarına karşı tutumlar*		
Nereden öğrendiğini sorgulama ve öğrendiği kaynağın güvenilir olup olmadığını kontrol etme	42	16,9
Hastanın iletmediği bilginin doğruluğunu araştırma	35	14,1
Paylaşılan konu ile ilgili bilgi edinebileceği güvenilir bir kaynak önerme	26	10,5
Paylaşılan bilgiyi destekleyen başka kaynakların olup olmadığını araştırma	23	9,3
Güvenilir internet kaynaklarına ulaşım konusunda ipuçları verme	22	8,9
Hastanın ulaştığı kaynağa ulaşım doğruluğunu inceleme	19	7,7
İnternetteki bilgilere güvenmemesini söyleme	10	4,0
Diğer	71	28,6

* Birden fazla cevap verilmiş olup yüzdeler toplam cevap sayısı üzerinden alınmıştır.

Hemşirelerin %71,4'ü internette herhangi bir konuda edindiği bilgiyi paylaşan hastalarla/yakınlarıyla karşılaştığını; bu durumda sıklıkla bilgiyi nereden öğrendiğini sorgulayarak bilgi kaynağının güvenilir olup olmadığını kontrol ettiğini (%16,9) ve iletilen bilginin doğruluğunu araştırdığını (%14,1) ifade etmiştir.

Hemşirelerin tanıtıcı ve internet kullanma özelliklerine göre kendisinin ve hastaların sağlık ile ilgili bilgi almada internet kullanımına ilişkin görüş ve deneyimleri incelendiğinde bazı değişkenler arasında istatistiksel olarak önemli fark bulunmuştur (Tablo 5). Yaş, cinsiyet, çalışılan bölüm, çalışma süresi ve internet kullanma becerisi ile sağlık ile ilgili bilgi almak için tercih edilen kaynaklar arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Buna göre bilgi almak için sıklıkla kadınların kitapları, iyi/çok iyi düzeyde internet kullanabilenlerin çevrimiçi veri tabanlarını ve resmi kurumların internet sayfalarını, 18-27 yaş aralığındaki hemşirelerin iş arkadaşlarını,

hemodiyaliz ünitesinde çalışanların yönetici hemşireleri, çalışma süresi 1-5 yıl olanların yönetici hemşireleri ve polikliniklerde çalışanların basılı dergileri tercih ettikleri bulunmuştur.

Yaş ve cinsiyet ile internetteki sağlıkla ilgili bilgilerin güvenilirliğine ilişkin görüşler arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Buna göre kadınların ve 18-27 yaş aralığındaki hemşirelerin internetteki bilgileri kısmen güvenilir buldukları belirlenmiştir.

İnternetteki sağlık ile ilgili bilgilerin doğruluğunu kontrol etme şekline yönelik seçeneklerden sadece güncel olanları tercih etme ve yayınların basıldığı derginin adını ve yazarlarını kontrol etme seçenekleri ile çalışılan bölüm ve internet kullanma becerisi arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,05$). Buna göre katılımcılardan iyi/çok iyi düzeyde internet kullanabildiğini belirtenlerin sıklıkla yayınların basıldığı derginin adını ve yazarlarını kontrol ettikleri

ve polikliniklerde çalışanların güncel olanları

İnternette edindiği bilgiyi paylaşan hasta ya da yakınlarıyla karşılaşma durumu ile internet kullanma becerisi arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,05$).

İnternette edindiği bilgiyi paylaşan hastaya/yakınlarına karşı tutumlardan hastanın iletildiği bilginin doğruluğunu araştırma, paylaşılan konu ile ilgili bilgi edinebileceği güvenilir bir kaynak önerme ve internetteki bilgilere güvenmemesini söyleme seçenekleri ile çalışılan bölüm ve internet kullanma becerisi arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,05$) (Tablo 5).

tercih ettikleri belirlenmiştir.

Tabloda gösterilmemekle birlikte sağlık ile ilgili internette yer alan bilgilerin doğruluğunu kontrol etme şekli olarak yayınların basıldığı derginin adını ve yazarlarını kontrol etme ile eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($X^2=8,100$ $p=0,005$).

Hemşirelerin diğer tanıtıcı ve internet kullanma özelliklerine göre sağlık/mesleği ve hastaların hastalık/tedavileri ile ilgili bilgi almada internet kullanımına ilişkin görüş ve deneyimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p<0,05$).

Tablo 5. Hemşirelerin Tanıtıcı ve İnternet Kullanma Özelliklerine Göre Kendisinin ve Hastaların Sağlık İle İlgili Bilgi Almada İnternet Kullanımına İlişkin Deneyimleri (X^2 / p)

	Yaş	Cinsiyet	Çalışılan Bölüm	Çalışma süresi (Yıl)	İnternet Kullanma Becerisi
Sağlık ile ilgili bilgi almak için tercih edilen kaynaklar					
Kitaplar	2,98 / 0,08	4,54 / 0,048	1,96 / 0,58	1,65 / 0,44	0,99 / 0,319
Çevrimiçi veri tabanları	2,06 / 0,11	0,34 / 0,56	2,98 / 0,39	4,87 / 0,09	10,23 / 0,001
İş arkadaşları	5,05 / 0,03	0,17 / 0,68	5,42 / 0,14	3,06 / 0,22	0,59 / 0,44
Yönetici hemşire	2,06 / 0,11	1,78 / 0,18	7,79 / 0,05	6,01 / 0,049	0,001 / 0,98
Basılı dergiler	1,91 / 0,17	0,25 / 0,62	11,39 / 0,01	1,92 / 0,38	3,05 / 0,08
Resmi kurumların internet sayfaları	0,01 / 0,91	0,24 / 0,62	4,84 / 0,184	1,41 / 0,49	6,36 / 0,02
Çevrimiçi veri tabanlarında arama yapabilme	1,11 / 0,33	1,83 / 0,18	1,77 / 0,622	1,67 / 0,43	6,49 / 0,01
İnternetteki sağlıkla ilgili bilgilerin güvenilir olduğunu düşünme	8,29 / 0,01	8,98 / 0,01	1,1 / 0,981	3,21 / 0,52	2,36 / 0,31
İnternetteki sağlık ile ilgili bilgilerin doğruluğunu kontrol etme şekli					
Yayınların basıldığı derginin adını ve yazarlarını kontrol etme	1,29 / 0,32	0,01 / 1,00	1,91 / 0,59	1,31 / 0,52	4,40 / 0,03
Güncel olanı tercih etme	2,87 / 0,09	2,99 / 0,08	7,69 / 0,05	1,43 / 0,49	0,16 / 0,69
İnternette edindiği bilgiyi paylaşan hastalarla veya yakınlarıyla karşılaşma	0,61 / 0,43	1,14 / 0,42	2,27 / 0,52	0,66 / 0,72	4,51 / 0,04
İnternette edindiği bilgiyi paylaşan hastaya/yakınlarına karşı tutumlar					
Hastanın iletildiği bilginin doğruluğunu araştırma	3,92 / 0,048	2,26 / 0,13	4,32 / 0,23	3,98 / 0,14	0,65 / 0,42
Paylaşılan konu ile ilgili bilgi edinebileceği güvenilir bir kaynak önerme	0,11 / 0,74	2,49 / 0,11	1,30 / 0,73	0,12 / 0,94	11,35 / 0,001
İnternetteki bilgilere güvenmemesini söyleme	0,04 / 0,84	0,02 / 0,88	10,173 / 0,02	0,05 / 0,97	1,73 / 0,19

Tabloda gösterilmemekle birlikte internette erişilen bilgilerin güvenilir olduğunu düşünme ile hastaların internette bilgi arama davranışını sorgulama arasında anlamlı bir fark bulunmuş olup ($X^2=6,206$ $p=,045$) internette erişilen bilgilerin kısmen güvenilir olduğunu düşünenlerin sıklıkla hastaların internette bilgi arama davranışını sorgulamadıkları belirlenmiştir.

Bu çalışmanın bulguları kronik hastalığı olan hastaların interneti sağlık ile ilgili bilgi edinmek için daha yoğun kullandıkları göz önünde bulundurularak sadece bu hastalarla karşılaşma sıklığı fazla olduğu düşünülen iç hastalıkları kliniklerinde görev yapan hemşirelerden elde edilmiştir.

Çalışmamızda hemşirelerin en sık kitaplardan ve resmi kurumların internet sayfalarından bilgi edindikleri belirlenmiştir. Araştırmamızda sağlıkla ilgili bilgi almak için kullanılan kaynakların hemşirelerin bireysel özelliklerine ve bilgisayar/internet kullanma becerilerine göre değiştiği görülmüştür. Daha genç hemşirelerin ve çalışma deneyimi daha az olanların mesleki deneyimlerinden yararlanmak amacıyla iş arkadaşlarını ve yönetici hemşireleri sağlık ile ilgili bilgiye ulaşmak için sıklıkla kullanıyor olabilecekleri düşünülmüştür. Araştırmamızda iyi düzeyde bilgisayar/internet kullanabilenlerin sağlık ile ilgili bilgi kaynağı olarak çevrimiçi veri tabanlarını ve resmi kurumların internet sayfalarını daha sık kullandığı bulunmuştur. Basılı dergiler ise çok daha az sıklıkta tercih edilen kaynaklar arasında yer almıştır. Çeşitli araştırmalarda hemşirelerin güvenilir bilgi içermesi, kolay ve hızlı bir şekilde ulaşılabilir olması gibi nedenlerle bilgi kaynağı olarak daha çok meslektaşlarını ve kitapları tercih ettikleri belirtilmektedir.^{10,13,14,16} Bu konuda yapılan başka bir çalışmada hemşirelerin basılı kaynaklara göre elektronik kaynakları ve kişilerarası kaynakları daha çok kullandıkları belirlenmiştir.¹⁹ Dee ve Stanley (2005) tarafından yapılan çalışmada hemşirelerin abone olunan dergileri güncel

bilgiye ulaşım açısından yararlı buldukları, ancak spesifik bakım sorunları için kullanışlı bulmadıkları belirlenmiştir.¹³

Araştırmamızda hemşirelerin çoğunluğunun çevrimiçi veri tabanlarında arama yapabildiği ancak bilimsel veri tabanlarından daha sık olarak Google, Yandex, Yahoo vb. arama motorlarını kullandıkları bulunmuştur. Bu bulgunun bilimsel veri tabanlarının çoğunlukla üyelik gerektirmesi nedeniyle kullanımının sınırlı olmasından, hemşirelerin de belirttiği gibi çalışma ortamında internette bilgi aramak için yeterli zamanlarının olmamasından ya da bilimsel veri tabanlarının içeriğinde yer alan çevrimiçi dergilerin bilgi kaynağı olarak daha az sıklıkta tercih edilmesinden kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Literatürde hemşirelerin bilgi edinmek için veri tabanlarını kullanma deneyimleri ile ilgili farklı sonuçlar bulunmaktadır. Araştırmamızda da olduğu gibi bazı çalışmalarda hemşirelerin veri tabanlarını daha az sıklıkta kullandığı bazılarında ise daha fazla tercih ettikleri bildirilmiştir.^{11,14,16} Çalışmalarda araştırmamızın sonuçları ile benzer şekilde sıklıkla iyi düzeyde internet kullanma becerisine sahip olanların çevrimiçi veri tabanlarında arama yapabildiği internet kullanma becerisi daha az olanların ise arama motorlarını daha çok kullandıkları belirtilmiştir.¹³

Araştırmamıza katılan hemşirelerin belirttiği iş ortamındayken internette araştırma yapmaya yönelik yeterli zamanın ve bilgisayarın olmaması, internette ulaşılabilir kaynakların kurum tarafından sınırlandırılmış olması gibi engeller diğer çalışmalarda da vurgulanmıştır.^{11,15,16,23} Hemşirelerin hem karşılaştıkları bu engeller hem de sağlıkla ilgili internette yer alan bilgilerin güvenilirliğine ilişkin endişeleri nedeniyle sağlık ile ilgili bilgiye erişmek için internet kullanımı sınırlansa da teknolojik gelişmeler ve internet erişiminin yaygınlaşması nedeniyle göz ardı edilememektedir. Ayrıca hemşireler

endişelerine rağmen sağlık ile ilgili internetten edinilen bilgilerin hasta bakımı üzerine “bakım kalitesini arttırma, bakımla ilgili bilgileri güncelleme/yenilikleri takip etme” gibi yararlı etkileri de olduğunu düşünmektedir. Elbette ki bu olumlu görüşler internette yer alan güncel, güvenilir, kanıta dayalı bilgilerin uygulamaya entegrasyonu açısından önemlidir. Ancak Gilmour (2007) hemşirelerin hasta ve yakınlarını internet ortamında destekleyebilmeleri için uzman kullanıcılar olmaları ve internetteki bilgilerin kalitesini değerlendirebilecek becerilere sahip olmaları gerektiğini vurgulamıştır.²⁴ Onkoloji hemşireleri ile yapılan bir çalışmada hemşirelerin bilgisayar ve internet kullanımı ile ilgili sahip olması gereken dört temel beceri tanımlanmıştır. Bunlardan ilki internetteki bilgiyi aramayı ve filtrelemek için bir altyapı sağlayan bilgisayar yeterliliğidir. İkincisi bilgiyi değerlendirmeyi ve hastaya göre bireyselleştirmeyi içeren bilgi danışmanlığıdır. Üçüncüsü iletişim ağlarını açık tutmak için e-posta kullanma becerisidir. Sonuncusu ise, çevrimiçi içerik oluşturma ve sunma becerisidir.¹⁷

Çalışmamızda hemşireler site uzantılarının “.edu” ya da “.gov” olmasına dikkat etme, güncel olanları tercih etme, yayınların basıldığı derginin adını ve yazarlarını kontrol etme, aynı konudaki diğer kaynaklarla karşılaştırma, diğer ekip arkadaşları ile paylaşarak görüşlerini alma gibi yöntemlerle bilgilerin doğruluğunu kontrol ettiklerini belirtmişlerdir. Hemşirelerin internette klinik rehberlere yönelik bilgi arama stratejilerini, karşılaştıkları engelleri belirlemek, rehberleri ve internet sayfalarını değerlendirme kriterlerini incelemek amacıyla yapılan bir çalışmada internette ulaşılan bilginin kalitesini değerlendirme kriterlerinin “klinik uygulama ile ilgili olma” ve “tam bir bilgi içerme” olduğu ifade edilmiştir.¹⁸ Araştırmamızda eğitim düzeyi yüksek, internet kullanabilme becerisi iyi olanların ve polikliniklerde çalışanların internetteki bilgileri değerlendirme kriterlerinin sıklıkla

güncel olmaları ile yayınların basıldığı derginin adını ve yazarlarını kontrol etme olduğu belirlenmiştir. Gilmour, Scott ve Huntington (2008) tarafından yapılan çalışmada katılımcıların çoğunlukla ya da her zaman internetteki bilgileri son güncellenme tarihi bakımından kontrol ettiği ve hemşirelerin bilgi kaynağı olarak bir siteyi tercih etmeme kararını etkileyen faktörlerden en önemlilerinin “yazarının belirli olmaması” ve “çok fazla reklam içermesi” olduğu belirtilmiştir. Aynı çalışmada çevrimiçi kaynakları daha sık kullanan hemşirelerin hastaların internetten sağlık ile ilgili bilgiye ulaşma durumunu değerlendirdikleri belirlenmiştir.¹¹ Bizim araştırma sonuçlarımızda da çevrimiçi bilginin kalitesine ilişkin şüphe duyan hemşirelerin hastaların internette bilgi arama davranışını sorgulamaması hastaların buradan edindikleri bilgilere itibar etme risklerini göz ardı edebilecekleri şeklinde yorumlanmıştır.

Çalışmamızda hemşireler sıklıkla internetten edindiği bilgiyi kendileriyle paylaşan hastalarla veya yakınlarıyla karşılaşmakta ancak çok az bir kısmı nereden öğrendiğini sorgulayıp bilgi kaynağının güvenilirliğini kontrol etmekte ve hastalara hastalık/tedavileri ile ilgili daha geniş bilgi edinmeleri için bir internet kaynağı önermektedir. Dickerson ve diğ.(2005) internetten elde ettikleri bilgileri paylaşan hastaların farklı bir hemşire-hasta etkileşimi ile başa çıkmayı öğrenmeleri açısından hemşireler için bir uyarıcı olduğunu ifade etmiştir.¹⁷ Ayrıca bilişim ve iletişim teknolojilerinde hızlı değişimlerin olduğu bilgi çağının bir gereği olarak hemşireler interneti hasta eğitimi için bir kaynak olarak kullanabilirler ve internet ortamı için yüksek kalitede bilginin oluşturulmasına katkı sağlayabilirler. Bu doğrultuda hemşireler hastaların bilgi düzeylerini değerlendirmek, yanlış algılamaları belirlemek ve düzeltmek amacıyla hastalardan sağlık öyküsü alırken sağlığa ilişkin bilgi edinmede internet kullanma durumlarını da sorgulamalıdır.²⁴ Ancak daha önceki çalışmalar ve bu çalışma

hemşirelerin hasta ve yakınlarını sistematik olarak desteklemeye yönelik kapsamlı bir

değerlendirme yaklaşımı göstermediklerini ortaya koymaktadır.^{10,11}

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnternetin sağlığa ilişkin bilgi edinmek amacıyla kullanımı hem sağlıklı hem de spesifik bir hastalığı/hastalıkları olan bireylerde giderek yaygınlaşmaktadır. Teknolojik gelişmelerle birlikte internete sadece sabit bilgisayarlarda değil mobil telefonlarla/cihazlarla da bağlanılabiliyor olması bilgiye her yerde daha hızlı ve kolay ulaşımı mümkün kılmaktadır. İnternetteki bilgi kaynaklarının fazlalığı ve çeşitliliği bilgilerin güvenilirliğini, uygunluğunu ve doğruluğunu belirlemeye yönelik sorunlara da neden olabilmektedir. Bu çalışmanın bulgularına göre hemşireler bilgi kaynağı olarak sıklıkla kitapları ve resmi kurumların internet sayfalarını tercih etmekte, çevrimiçi veri tabanlarında arama yapabilmekte ancak bilimsel veri tabanlarından daha sık bilinen arama motorlarını kullanmakta ve çevrimiçi bilginin kalitesi ile ilgili endişeleri olmasına

rağmen bu konuda hasta ve yakınlarını tam olarak destekleyememektedirler. Hemşireler internetten edindikleri bilgiyi kendileriyle paylaşan hastaları/hasta yakınlarını doğru şekilde yönlendirebilmek için internette güncel, bilimsel ve hastalar için anlaşılır olan bilgi kaynaklarını belirlemeli, takip etmelidirler. Bunun için hizmet içi eğitimlerde kronik hastalığı olan hastalara bakım veren hemşirelerin konu ile ilgili bilgilendirilmeleri, çevrimiçi bilimsel veri tabanlarında arama yapabilmeleri ve edindikleri bilgilerin güvenilirliğini sorgulayabilmeleri gerekmektedir. Hemşire adaylarının belirtilen bu bilgi ve becerileri kazanabilmeleri için hemşirelik eğitim müfredatlarına elektronik ortamda bilgiye erişim, bilgi kaynağı oluşturma ve bilgi güvenliği gibi konulara yer verilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Türkiye İstatistik Kurumu. Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Araştırması, 2016 (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21779>). Erişim Tarihi: 29.11.2016.
2. Ybarra ML ve Suman M.(2006). "Help Seeking Behavior and the Internet: A National Survey". *International Journal of Medical Informatics*, 75: 29-41.
3. Gordon MM, Capell HA ve Madhok R. (2002). "The Use of the Internet as a Resource for Health Information Among Patients Attending a Rheumatology Clinic". *Rheumatology*, 41:1402-1405.
4. Seto E, Cafazzo JA, Rizo C, Bonert M, Fong E ve Chan CT. (2007). "Internet Use by End-Stage Renal Disease Patients". *Hemodialysis International*, 11:328-332.
5. Alghamdi KM ve Almohedib MA. (2011). "Internet Use by Dermatology Outpatients to Search for Health Information". *International Journal of Dermatology*, 50:292-299.
6. Sajid MS, Shakir AJ ve Baig MK. (2011). "Information on the Internet about Colorectal Cancer: Patient Attitude and Potential Toward Web Browsing. A Prospective Observational Study". *Canadian Journal of Surgery*, 54:339-343.
7. Claine RJW ve Haynes KM. (2001). "Consumer Health Information Seeking on the Internet: The State of the Art". *Health Education Research*, 16: 671-692.
8. Estabrooks CA, O'leary KA, Ricker KL, Humphrey CK. (2003). "The Internet and Access to Evidence: How are Nurses Positioned?". *Journal of Advanced Nursing*, 42:73-81.
9. Gilmour JA, Scott SD ve Huntington N. (2008). "Nurses and Internet Health Information: A Questionnaire Survey". *Journal of Advanced Nursing*, 61:19-28.
10. Gilmour JA, Huntington A, Broadbent R, Strong A ve Hawkins M. (2012). "Nurses' Use of Online Health Information in Medical Wards". *Journal of Advanced Nursing*, 68:1349-1358.
11. Dee CB ve Stanley EE. (2005). "Information-Seeking Behavior of Nursing Students and Clinical Nurses: Implications for Health Sciences Librarians". *Journal of Medical Library Association*, 93:213-222.
12. Diaz JA, Griffith RA, Ng JJ, Reinert SE, Friedman PD ve Moulton AW. (2002). "Patients' Use of the Internet for Medical Information". *Journal of General Internal Medicine*, 17:180-185.
13. Fox S ve Purcell K. (2010). "Chronic Disease and the Internet". The Pew Internet and American Life Project, Washington. (<http://www.pewinternet.org/Reports/2010/ChronicDisease.aspx>) Erişim Tarihi: 29.11.2016
14. Marshall AP, West SH ve Aitken LM. (2011). "Preferred Information Sources for Clinical Decision Making: Critical Care Nurses' Perceptions of Information Accessibility and Usefulness." *Worldviews on Evidence-Based Nursing* Fourth Quarter, 224-235.
15. Morris-Docker SB, Tod A, Harrison JM, Wolstenholme D ve Black R. (2004). "Nurses' Use of The Internet in Clinical Ward Settings". *Journal of Advanced Nursing*, 48(2): 157-166.
16. Weng YH, Kuo KN, Yang CY, Lo HL, Shih YH ve Chiu YW. (2013). "Information-Searching Behaviors of Main And Allied Health Professionals. A Nationwide Survey in Taiwan". *Journal of Evaluation in Clinical Practice*, 19: 902-908.
17. Dickerson SS, Boehmke M, Ogle C ve Brown JK. (2005). "Out of Necessity: Oncology Nurses' Experiences Integrating the Internet Into Practice". *Oncology Nursing Forum*, 32(2): 355-362.
18. Verhoeven F, Steehouder MF, Hendrix RMG ve Van Gemertpi Jnen JEW. (2010). "How Nurses Seek And Evaluate Clinical Guidelines on The Internet". *Journal of Advanced Nursing*, 66(1): 114-127.
19. Wahoush O ve Banfield L. (2014). "Information Literacy During Entry To Practice: Information-Seeking Behaviors in Student Nurses And Recent Nurse Graduates". *Nurse Education Today*, 34: 208-213.
20. Winters CA, Lee HJ, Besel J, Strand A, Echeverri R, Jorgensen KP ve Dea JE. (2007). "Access to And Use of Research By Rural Nurses". *Rural Remote Health*, 7: 758.
21. Gilmour JA. (2007). "Reducing Disparities in The Access And Use of Internet Health Information. A discussion paper". *International Journal of Nursing Studies*, 44: 1270-1278.